

Byla C-329/23

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2023 m. gegužės 25 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Verwaltungsgerichtshof (Austrija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2023 m. gegužės 9 d.

Kasatorė:

Sozialversicherungsanstalt der Selbständigen

dalyvaujant:

Dr. W M

Pagrindinės bylos dalykas

Socialinės apsaugos teisė – Savarankiškas darbas valstybėje narėje, EEE valstybėje ir trečiojoje valstybėje – Koordinavimo nuostatos – Jurisdikcija

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Sąjungos teisės aiškinimas, SESV 267 straipsnis

Prejudiciniai klausimai

1. Ar tuo atveju, kai Sąjungos pilietis tuo pat metu dirba ES valstybėje narėje, EEE–ELPA valstybėje (Lichtenšteine) ir Šveicarijoje, yra taikytinos Sąjungos teisės normos, reglamentuojančios socialinės apsaugos srityje taikytinos teisės nustatymą pagal Reglamentą (EB) Nr. 883/2004, siejamą su Reglamentu (EB) Nr. 987/2009?

Jei atsakymas į pirmąjį klausimą būtų teigiamas:

2. Ar tokiu atveju Reglamentas (EB) Nr. 883/2004, siejamas su Reglamentu (EB) Nr. 987/2009, turi būti taikomas taip, kad socialinės apsaugos teisės aktų taikymas turi būti vertinamas atskirai, viena vertus, ES valstybės narės ir EEE–ELPA valstybės atžvilgiu ir, kita vertus, ES valstybės narės ir Šveicarijos atžvilgiu, ir atitinkamai kiekvienu atveju turi būti išduodamas atskiras pažymėjimas dėl taikytinų teisės aktų?

3. Ar tai yra „atitinkamos padėties“ pasikeitimas, kaip tai suprantama pagal Reglamento (EB) Nr. 883/2004 87 straipsnio 8 dalį, jeigu pradedama dirbti dar vienoje valstybėje, kuriai taikomas šis reglamentas, net jei taikytini teisės aktai dėl to nepasikeistų nei pagal Reglamentą (EB) Nr. 883/2004, nei pagal Reglamentą (EEB) Nr. 1408/71, o veikla yra tokios nedidelės apimties, kad iš jos gaunama tik apie 3 % visų pajamų?

Ar tokiu atveju svarbu, ar antrajame klausime minimas dvišalių santykių koordinavimas turi vykti atskirai, viena vertus, tarp iki šiol susijusių valstybių ir, kita vertus, tarp vienos iš iki šiol susijusių valstybių ir „dar vienos“ valstybės?

Nurodomi Sąjungos teisės aktai

2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo

2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 987/2009, nustatantis Reglamento (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo įgyvendinimo tvarką

1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje

Bylos aplinkybių ir proceso santrauka

1. Proceso dalyvis turi Austrijos ir Lichtenšteino pilietybę, gyvena Austrijoje ir nagrinėjamu laikotarpiu (nuo 2017 m. sausio 1 d. iki 2018 m. kovo 31 d.) savarankiškai dirbo gydytoju Austrijoje, Lichtenšteine ir Šveicarijoje. Austrijoje jis uždirbo apie 19 % pajamų, Lichtenšteine – apie 78 %, o Šveicarijoje – apie 3 %. Šveicarijoje jis pradėjo dirbti 2017 m. sausio 1 d. Anksčiau jam pagal Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 14a straipsnio 2 dalį vienareikšmiškai buvo taikoma Austrijos socialinės apsaugos teisė, nes jis gyveno Austrijoje.
2. 2020 m. balandžio 14 d. proceso dalyvis kreipėsi į kasatorę, *Sozialversicherungsanstalt* (socialinio draudimo įstaiga), su prašymu išduoti E 101 formą pagal Reglamentą (EEB) Nr. 1408/71 už laikotarpį nuo 2017 m. sausio 1 d. iki 2018 m. kovo 31 d., iš kurios matytųsi, kad pareiškėjui taikoma Austrijos socialinės apsaugos teisė.

- 3 *Sozialversicherungsanstalt* prašymą traktavo kaip prašymą išduoti A1 formą pagal Reglamentą (EB) Nr. 883/2004, siejamą su Reglamentu (EB) Nr. 987/2009, ir spalio 21 d. sprendimu jį atmetė, motyvuodama tuo, kad nors, remiantis EEE susitarimu, Lichtenšteino atžvilgiu taikomas Reglamentas (EB) Nr. 883/2004, siejamas su Reglamentu (EB) Nr. 987/2009 (arba pagal Reglamento [EB] Nr. 883/2004 87 straipsnyje įtvirtintą pereinamojo laikotarpio nuostatą Reglamentas [EEB] Nr. 1408/71), o Šveicarijos atžvilgiu, remiantis ES ir Šveicarijos susitarimu dėl laisvo asmenų judėjimo, taip pat taikomas Reglamentas (EB) Nr. 883/2004, siejamas su Reglamentu (EB) Nr. 987/2009, nėra jokie bendro susitarimo dėl visapusiško europinio koordinavimo, kuris kartu apimtų ES valstybes, EEE–ELPA valstybes ir Šveicariją. Todėl proceso dalyvio veikloms nagrinėjamu laikotarpiu turi būti atskirai taikomi Austrijos, Lichtenšteino ir Šveicarijos teisės aktai.
- 4 Proceso dalyvis dėl šio sprendimo pateikė skundą, kurį *Bundesverwaltungsgericht* (Federalinis administracinis teismas) 2022 m. sausio 28 d. sprendimu patenkino. Teismas nusprendė, kad proceso dalyviui ir dėl jo veiklos Lichtenšteine, ir dėl jo veiklos Šveicarijoje šioje byloje nagrinėjamu laikotarpiu turėjo būti išduota E 101 arba A1 forma, pagal kurią šioms veikloms taikoma Austrijos socialinės apsaugos teisė.
- 5 Pasak *Bundesverwaltungsgericht*, iš pradžių proceso dalyviui neabejotinai buvo taikoma Austrijos socialinės apsaugos teisė; tačiau dėl to, kad jis pradėjo veiklą Šveicarijoje, kilo ginčas, ar anksčiau buvusios reikšmingos Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 nuostatos gali būti taikomos ir toliau. Tačiau atskiras bendras susitarimas, teismo nuomone, nėra reikalingas. Padėtį „darbas Austrijoje – Lichtenšteine“, teismo manymu, reikia vertinti remiantis EEE susitarimu, o padėčiai „darbas Austrijoje – Šveicarijoje“ taikomas susitarimas dėl laisvo asmenų judėjimo.
- 6 Šioje byloje Reglamento (EB) Nr. 883/2004 nuostatos taikomos pagal EEE susitarimą, o proceso dalyviui pagal šio reglamento pereinamojo laikotarpio nuostatas jo lygiagretaus darbo Austrijoje ir Lichtenšteine atžvilgiu iki šiol buvo taikomos Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 nuostatos. Šveicarijoje pradėtai veiklai EEE susitarimas netaikomas ir dėl to faktinė padėtis nesikeičia, kaip tai suprantama pagal Reglamento (EB) Nr. 883/2004 87 straipsnio 8 dalį. Dėl lygiagretaus darbo Austrijoje ir Lichtenšteine proceso dalyviui, kaip ir anksčiau, turi būti išduota E 101 pažyma, pagal kurią socialinio draudimo prievolė jam taikoma Austrijoje.
- 7 Austrijoje ir Šveicarijoje lygiagrečiai vykdoma veikla pagal Reglamento (EB) Nr. 883/2004 13 straipsnį turi būti vertinama remiantis susitarimu dėl laisvo asmenų judėjimo. Kadangi didelė veiklos dalis buvo vykdoma Austrijoje (gyvenamosios vietos valstybėje narėje), veiklai Šveicarijoje taip pat taikoma Austrijos socialinės apsaugos teisė.

- 8 Dėl šio teismo sprendimo *Sozialversicherungsanstalt* padavė kasacinį skundą *Verwaltungsgerichtshof* (Aukščiausiasis administracinis teismas). Ji teigė, kad kyla klausimas, kaip nagrinėjamu atveju sąveikauja Reglamentas (EB) Nr. 883/2004, Reglamentas (EB) Nr. 987/2009 ir Reglamentas (EEB) Nr. 1408/71. *Bundesverwaltungsgericht* vertinimas, jos teigimu, yra neteisingas, nes Sąjungos teisės aktai trijų nagrinėjamų valstybių atžvilgiu netaikomi. Veikiau proceso dalyvio veiklai turi būti atskirai taikomi Austrijos, Lichtenšteino ir Šveicarijos teisės aktai.
- 9 Šiuo klausimu proceso dalyvis nurodė, kad *Bundesverwaltungsgericht* sprendimas galiausiai yra teisingas, tačiau faktinė padėtis neturi būti skirstoma į Austrijos – Lichtenšteino ir Austrijos – Šveicarijos padėtis. Tai, ar taikytina Austrijos, ar Lichtenšteino socialinės apsaugos teisė, buvo svarbu tik Austrijos *Sozialversicherungsanstalt* ir Lichtenšteino institucijų atžvilgiu. Bendras susitarimas nėra būtinas ir nematyti, kodėl, nesant tokio susitarimo, negalima taikyti Reglamento (EB) Nr. 883/2004. Tai yra EEE susitarimo ir jo priedų, taigi ir Reglamento (EB) Nr. 883/2004, klausimas, o tai reiškia, kad yra taikytinas Reglamentas (EEB) Nr. 1408/71.
- 10 Jis taip pat teigė, kad tai nėra klasikinė su trečiąja valstybe susijusi padėtis, nes abu minėti reglamentai taip pat taikomi Lichtenšteino ir Šveicarijos atžvilgiu (pastarosios atžvilgiu – remiantis susitarimu dėl laisvo asmenų judėjimo). Būtų paradoksalu, jei dėl dvišalio santykio Šveicarija – Lichtenšteinas sumažėtų Austrijoje privalomai taikomoms Sąjungos teisės veiksmingumas. Reglamento (EB) Nr. 883/2004 taikymas taip pat nepriklauso nuo bendro susitarimo buvimo. Kadangi dėl darbo Šveicarijoje atitinkama padėtis nepasikeitė (3 % pajamų), nagrinėjamu laikotarpiu socialinio draudimo prievolė lieka galioti Austrijoje.

Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 11 Keliose Sąjungos valstybėse narėse dirbančiam piliečiui taikytinų socialinės apsaugos teisės aktų klausimą reglamentuoja Reglamentas (EB) Nr. 883/2004, siejamas su Reglamentu (EB) Nr. 987/2009. Šie koordinuojantys Sąjungos teisės aktai susitarimuose, pavyzdžiui, EEE susitarime arba ES ir Šveicarijos susitarime dėl laisvo asmenų judėjimo, buvo pripažinti taikytiniais ir kitų valstybių atžvilgiu. Nė viename iš šių dviejų susitarimų nenumatyta teisinio pagrindo įtraukti trečiųjų valstybių piliečius į koordinavimą, taip pat neregamentuojamas koordinavimas, susijęs su atitinkamu kitu susitarimu ar bendru susitarimu, apimančiu ir EEE valstybes, ir Šveicariją.

Dėl pirmojo ir antrojo klausimų

- 12 Nesant tokio bendro susitarimo, *Bundesverwaltungsgericht* nuomone, EEE susitarimas ir susitarimas dėl laisvo asmenų judėjimo turi būti vertinami atskirai, ir turi būti išduotos dvi atskiros pažymos apie taikytinas socialinės

apsaugos nuostatas, t. y., viena dėl Austrijos ir Lichtenšteino, o kita – dėl Austrijos ir Šveicarijos.

- 13 Proceso dalyvio nuomone, Austrijos ir Lichtenšteino situacija taip pat turėtų būti vertinama atskirai, o Austrijos ir Šveicarijos situacija šiuo atveju neturėtų būti vertinama.
- 14 *Sozialversicherungsanstalt* požiūriu, koordinavimas pagal Reglamentą (EB) Nr. 883/2004, siejamą su Reglamentu (EB) Nr. 987/2009, šiuo atveju apskritai neturėtų būti vykdomas.
- 15 *Bundesverwaltungsgericht* veiksmai neatrodo suderinami su koordinuojančių teisės aktų tikslu – nustatyti kiekvienam asmeniui tam tikru laikotarpiu taikytiną vieną teisės sistemą. Šis vienos teisės sistemos principas taip pat reiškia, kad pagal koordinuojančius teisės aktus taikytina teisė nustatoma orientuojantis ne į veiklą, o į asmenį. Todėl išduoti dvi skirtingas E 101 arba A1 pažymas tam pačiam asmeniui už tą patį laikotarpį *a priori* yra neįmanoma.
- 16 Šiuo atveju du atskiri *Bundesverwaltungsgericht* vertinimai tik atsitiktinai abu lėmė Austrijos teisės aktų taikymą. Nežymiai pasikeitus faktinei padėčiai, atskirai vertinant tik dvišales situacijas galėtų paaiškėti, kad vienu metu turi būti taikomi skirtingų valstybių teisės aktai. Proceso dalyvio požiūris taip pat galiausiai reikštų tą patį. Iš tiesų, vos tik kilus ginčui dėl Šveicarijos atveju taikytinų teisės aktų, tektų priimti sprendimą, kuris galėtų prieštarauti Lichtenšteino atveju taikytinų teisės aktų nustatymui.
- 17 To būtų galima išvengti tik tuomet, jeigu, remiantis EEE susitarimu ir susitarimu dėl laisvo asmenų judėjimo su Šveicarija, iš koordinuojančių Sąjungos teisės aktų taikymo būtų daroma išvada, kad trišaliu atveju (koks nagrinėjamas šioje byloje), koordinavimas turi būti vykdomas tarp visų valstybių bendrai, o ne atskirai, atsižvelgiant į atitinkamas dvišales padėtis. Tačiau nesant visapusiško susitarimo, atrodo, kad tam nėra teisinio pagrindo.
- 18 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas mano, kad dėl šių priešasčių koordinuojančios Sąjungos taisyklės nagrinėjamoje byloje nei tiesiogiai, nei netiesiogiai netaikytinos. Tačiau tai nereiškia, kad susitarimas su Šveicarija sumenkina koordinuojančios teisės taikymą Austrijos ir Lichtenšteino atžvilgiu, nes susitarime nėra nuostatų, kurios draustų taikyti Reglamentą (EB) Nr. 883/2004. Negalėjimą jo taikyti greičiau lemia tai, kad nei reglamente, nei susitarime nereglamentuojamos trišalės faktinės padėtys ir kad atskiras šio reglamento taikymas dvišalėms padėtimis prieštarauja vienodumo principui.
- 19 Kadangi prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo aiškinimas nėra toks akivaizdus, kad neliktų jokių pagrįstų abejonių, pirmieji du klausimai turėjo būti pateikti prejudiciniam sprendimui priimti.

Dėl trečiojo klausimo

- 20 Jeigu paaiškėtų, kad Reglamentas (EB) Nr. 883/2004 šioje byloje turi būti taikomas, kyla klausimas, kaip turi būti aiškinama 87 straipsnio 8 dalies pereinamojo laikotarpio nuostata.
- 21 Prieš pradėdant dirbti Šveicarijoje, proceso dalyviui pagal Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 14a straipsnio 2 dalį aiškiai buvo taikoma Austrijos socialinės apsaugos teisė, nes jo gyvenamoji vieta buvo Austrijoje. Reglamente (EB) Nr. 883/2004 jokios panašios nuostatos nėra. Veikiau jo 13 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad dviejose ar daugiau valstybių narių savarankiškai dirbančiam asmeniui taikomi valstybės narės, kurioje jis gyvena, teisės aktai, jeigu didelę veiklos dalį jis vykdo toje valstybėje narėje; priešingu atveju taikomi valstybės narės, kurioje yra jo veiklos centras, teisės aktai. Nagrinėjamu atveju pagal šią nuostatą faktiškai reikėtų taikyti Lichtenšteino socialinės apsaugos teisę, tačiau dėl Reglamento (EB) Nr. 883/2004 87 straipsnio 8 dalies pereinamojo laikotarpio nuostatos iš pradžių buvo tebetaikoma Austrijos teisė. Pradėjus vykdyti papildomą savarankišką veiklą dar vienoje valstybėje, kuriai taikoma koordinuojanti teisė, ir gaunant ten 3 % visų pajamų, Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 taikymo srityje jurisdikcija nebūtų pasikeitusi, nes pagal jo 14a straipsnio 2 dalį reikšminga tik gyvenamosios vietos valstybė, kol joje vykdoma dalis veiklos. Reglamento (EB) Nr. 883/2004 taikymo srityje tokio nedidelio masto veikla taip pat negalėtų pakeisti to, kad turi būti taikomi gyvenamosios vietos valstybės narės, kurioje vykdoma didelė veiklos dalis, teisės aktai.
- 22 Atsižvelgiant į tai, ko gero, reikėtų manyti, kad „atitinkamos padėties“ pasikeitimo, kaip tai suprantama pagal Reglamento (EB) Nr. 883/2004 87 straipsnio 8 dalį, nėra, jeigu prie jau vykdomos savarankiškos veiklos pridedama tik nedidelės apimties savarankiška veikla dar vienoje valstybėje, kuriai taikoma koordinuojanti teisė (kuri nėra gyvenamosios vietos valstybė), nes tai neturi reikšmės nustatant taikytinus teisės aktus tiek pagal Reglamentą (EB) Nr. 883/2004, tiek pagal Reglamentą (EEB) Nr. 1408/71.
- 23 Tačiau taip pat galima laikytis nuomonės, kad dar vienas darbas dar vienoje valstybėje, kuriai taikoma koordinuojanti teisė, bet kuriuo atveju reiškia atitinkamos padėties pasikeitimą, nes į koordinavimą dabar reikia įtraukti dar vieną valstybę, net jei jurisdikcija dėl to nepasikeistų. Tačiau, laikantis tokios nuomonės, kyla klausimas, ar net tokia nedidelė veikla, kaip antai šiuo atveju, lemia atitinkamos padėties pasikeitimą.
- 24 Tačiau jeigu vis dėlto paaiškėtų, kad socialinės apsaugos teisės aktų taikymas dviejų EEE valstybių atžvilgiu turi būti vertinamas atskirai nuo padėties, susijusios su Šveicarija, darbo pradėjimas Šveicarijoje *a priori* neturėtų būti reikšmingas vertinant EEE valstybių santykį. Todėl, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo nuomone, kuri šiuo atžvilgiu sutampa su *Bundesverwaltungsgericht* nuomone, jis taip pat, ko gero, negali pakeisti

atitinkamos padėties Reglamento (EB) Nr. 883/2004 87 straipsnio 8 dalies prasme.

- 25 Atsakymas į šį klausimą, įskaitant ir papildomą klausimą, taip pat neatrodo pakankamai aiškus, todėl reikėjo kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą.

DARBINIS VERTINMAS